

ALGUNES REFLEXIONS SOBRE LA PSICOTERÀPIA CENTRADA EN LA PERSONA

Ricard Marí Mollà, Cristina Climent Arbona***

Resum

Aquest escrit pretén fer una breu presentació de l'Enfocament Centrat en la Persona com una proposta, bastant desconeguda a casa nostra, que arreu del món es fa servir en el camp ampli de les relacions d'ajuda, i destacar-ne les diferents aplicacions rellevants en psicoteràpia i en alguns àmbits de les ciències humanes. A més, informem que des de la Unitat d'Investigació Centrada en la Persona de la Universitat de València es treballa en el desenvolupament d'aquesta perspectiva.

Paraules clau: Enfocament Centrat en la Persona, psicoteràpia, ciències humanes.

Abstract

The aim of this article is to briefly introduce the Person-Centered Approach, which currently appears to be largely unknown in Spain but not in the rest of the world, where it is extensively used in the helping professions, particularly in relation to psychotherapy and human sciences. In addition, we introduce our work on the development of this perspective within the Person-Centered Research Unit in the University of Valencia.

Key words: Person-Centered Approach, psychotherap, human sciences.

* És coordinador de la Unitat d'Investigació Centrada en la Persona (OTRI UV-0160), President d'ECP-ESPAÑA (*Associació Enfocament Centrat en la Persona*). Membre de l'Associació Europea WAPCEPC (*World Association for Person Centered and Experiential Psychotherapy and Counseling*)

** És membre de la Unitat d'Investigació Centrada en la Persona (OTRI UV-0160), i membre d'ECP-ESPAÑA (*Associació Enfocament Centrat en la Persona*).

INTRODUCCIÓ

La Unitat d'Investigació Centrada en la Persona, de la Universitat de València, aglutina investigadors de diferents disciplines i ha obtingut una disposició favorable d'altres agents socials, tots ells interessats a col·laborar per promoure una experiència entorn de la complexitat dels fenòmens humans, individualment i socialment considerats, des d'una perspectiva centrada en la persona, per donar un nou significat a la pràctica i problemàtica social i comunitària quotidiana.

El fet que un grup de professionals s'organitzen i es comprometen en un treball no es pot considerar extraordinari, el que passa és que es tracta d'uns professionals i investigadors amb referents professionals, teòrics i metodològics absolutament variats, (som tant psicòlegs com pedagogs, filòsofs i sociòlegs, amb inquietuds professionals, investigadores i docents projectades en diferents disciplines), i que, malgrat tot, tots nosaltres participem d'una base comuna: l'Enfocament Centrat en la Persona, és a dir, del fet d'investigar tenint com objectiu prioritari el desenvolupament individual i social de la persona i, d'aquesta manera, d'aportar coneixement sobre com es pot humanitzar la ciència a partir de la pràctica del diàleg per a la comprensió i la convivència ciutadana.

Una de les realitzacions de la Unitat d'Investigació Centrada en la Persona ha estat la creació de l'Associació ECP-ESPAÑA (Asociación Enfoque Centrado en la Persona), <<http://ecp.uv.es>>, un espai de trobada i d'investigació per a professionals i investigadors interessats en l'Enfocament Centrat en la Persona. És la primera associació d'aquest tipus que es crea a l'estat espanyol, i estem il·lusionats en el desenvolupament d'aquesta associació.

Un dels fonaments de la Unitat d'Investigació, com hem dit, es l'Enfocament Centrat en la Persona (ECP), anomenat també —de manera no del tot reeixida— No Directivitat. L'ECP es basa en l'obra de Carl R. Rogers. I, tal com assenyala J. Hipòlit (1999), es tracta de la psicoteràpia centrada en el client, o psicologia experiencial, de l'enfocament centrat en la persona, de la pedagogia centrada en l'alumne, de l'orientació no directiva, dels grups de trobada, de la gestió de recursos humans o de la gestió d'empreses, de la mediació de conflictes socials, polítics o racials. Cal ressaltar la seua contínua obstinació en el camí de la llibertat i de l'alliberament de les forces de l'ésser humà com a motor de l'actualització de les seues potencialitats a partir de la confiança en la persona i del respecte a aquesta.

L'ECP-ESPAÑA està desenvolupant una intensa activitat científica i reunint una gran quantitat d'investigadors i diverses entitats i associacions. Tal com es podia esperar, les diferents aportacions estan mostrant la confluència de conclusions amb els fonaments teòrics i metodològics de l'ECP, entre els quals volem destacar:

1) la hipòtesi fonamental de la tendència actualitzant i la seua extrapolació a tots els organismes i sistemes, individualment o socialment considerats: tots els sistemes es desenvolupen constructivament, de manera oberta i plàstica, fins aconseguir la seua autoorganització (o *autopoiesi*, com dirien Humberto Maturana i Francisco Varela, 1999¹),

2) la necessitat de l'existència d'un espai de llibertat de creixement com el diàleg i la convivència (F. J. Campos, 2004;² R. Marí, 2004³), una comprensió empàtica, (A. C. Bohart i A. C. Greenberg, 1997; i S. Hough i T. Merry, 2001), unes condicions favorables per a l'aprenentatge significatiu, un espai per a la trobada i l'intercanvi interpersonal lliure i creatiu (Churchman, W. 1968 ⁴; Andrade, H, i altres, 2001⁵; Parra, J. A., 2003⁶). Això és, l'existència d'una relació humana comprensiva i facilitadora.

El treball realitzat mostra el consens entre l'ECP i la resta d'investigadors a nivell internacional, cosa que ens empeny a aprofundir en el desenvolupament de la investigació des de l'Enfocament Centrat en la Persona i a augmentar la difusió i l'abast social del nostre treball.

SOBRE LA PSICOTERÀPIA CENTRADA EN LA PERSONA.

Per a comprendre l'obra i la contribució de C. Rogers al coneixement de la persona i al desenvolupament de la psicologia i de la psicoteràpia en particular, cal inserir-lo en la seua història i trajectòria personal, de la qual cal destacar la seua formació liberal i de profund caràcter científic, la seua oposició a tot determinisme i elementarisme psicològic, que uneix el seu punt de vista al corrent existencialista, a la fenomenologia i la psicologia de la *Gestalt*, i la seua actitud de confiança en la capacitat de l'ésser humà d'actuar lliurement i decidir sobre el seu propi futur. Un plantejament teòric molt oposat al «practicisme» nord-americà.

1. H. Maturana y F. Valera (1999): *El árbol del conocimiento*. Barcelona. Debate.

2. F. J. Campos (2004): «Hacia una sociedad del diálogo». Ponència GT-53 al *Congrés «Cap a quina societat del coneixement?»*, de l'*Observatori per a la Cibersocietat*, 2 a 14 de novembre. <www.cibersociedad.net/congres2004>.

3. R. Marí (2004): Hacia un diálogo en la sociedad. Comunicació al *Congrés «Cap a quina societat del coneixement?»*, de l'*Observatori per a la Cibersocietat*, 2 a 14 de novembre. <www.cibersociedad.net/congres2004>.

4. W. Churchman (1968): *The System Approach*. N.Y. Dell.

5. H. Andrade y otros (2001): *Pensamiento sistémico. Diversidad en búsqueda de unidad*. Bucaramanga. Universidad Industrial de Santander.

6. J. A. Parra (2003): *Una dinámica de sistemas para el reconocimiento de la perspectiva ajena*. Bucaramanga. Universidad Industrial de Santander.

Durant la seua formació psicològica va tenir ocasió de treballar amb G. Watson i W. Kilpatrick, i de formar-se a la Universitat de Columbia en els principis filosòfics i pedagògics de l'educació «progressiva» de John Dewey, que tindran una gran influència en la seua formació. Professionalment va conèixer el treball d'Alfred Adler, d'Otto Rank i de Sandor Ferenczi, de qui va arreplegar, entre d'altres, les seues inquietuds en la valoració dels sentiments, la necessitat de comptar amb la voluntat del pacient en la teràpia i l'establiment d'una relació terapèutica «càlida».

Els seus treballs se situen en l'àmbit de la psicologia humanista, els supòsits i aplicacions de la qual defensen, entre d'altres, Otto Rank —com a iniciador—, Kurt Goldstein, Andreas Angyal, Abraham H. Maslow, Rotllo May, D. Snygg, A. W. Combs i, d'alguna manera, Gordon W. Allport, així com en l'àmbit de la fenomenologia existencial, etc.

Carl Rogers ha estat un dels psicòlegs més influents de la història nord-americana, en concret el teòric més influent en el camp de les teories humanístiques de la personalitat. La seua obra i les seues idees en els diferents camps d'allò l'humà són incomputables, i sembla que es pot afirmar que una gran quantitat de psicòlegs, psicoterapeutes i pedagogs de qualsevol escola o tendència han disposat, en algun moment de la seua formació, d'algun text de Carl Rogers o d'alguna referència al treball desenvolupat per ell.

Si ens centrem en la seua obra, Rogers no presenta un discurs teòric sobre la persona o la personalitat, encara que en la seua visió de les relacions humanes s'esforça a donar-li una rigorosa formulació científica. Els seus estudis, realitzats sempre des de criteris de «cientificitat» (rigor, sistematicitat i caràcter crític), mitjançant mètodes fenomenològics, l'obliguen a plantejar-se una definició o estructuració metodològica (hipòtesi, segons l'autor) de la persona que canvia.

Des d'una perspectiva existencial, aquesta persona que canvia, lluny d'un determinisme o pessimisme genèticopsicològic o social, la descriu com un ésser capaç de comprendre's i de reaccionar lliurement i responsablement al llarg del desenvolupament de la seua existència, i aquest desenvolupament serà positiu si es troba en certes condicions ambientals favorables creades per una relació interpersonal.

Seguint aquesta descripció de la persona, Rogers insisteix a considerar-la com un tot —organisme— organitzat, dinàmic i obert, en el qual existeix un desig d'estabilitat, de coherència, un desig d'unitat i d'ordre. Aquest organisme, diu, està constantment en moviment cap a nivells superiors de consciència i de realització. Per a la realització d'aquest desenvolupament disposa d'un potencial d'organisme com una tendència a la autorealització i autoperfeccionament, una tendència direccional constructiva que s'anomena tendència actualitzant. Més

recentment, aquesta tendència també se sol anomenar tendència formativa, en intentar demostrar que aquesta potencialitat i la tendència conseqüent envers el creixement no són alienes respecte de la consideració de l'individu com a organisme considerat dins d'un context natural que evoluciona de manera positivoconstructiva cap un ordre i una complexitat majors, entrellaçada entre els nivells orgànic i inorgànic (Rogers, 1978a, 1978b).⁷ Una força sintròpica (Szent-Gyorgyi) amb propietats morfològiques, que es forma i es reforma a ella mateixa dinàmicament.

Això ens du a analitzar com es produeix el desenvolupament de la tendència actualitzant. Aquesta és, també, una qüestió fonamental. Des d'una anàlisi funcionalista del fenomen social, o des de la perspectiva de la construcció social de la realitat, des de la teoria sistèmica o des de la perspectiva de Maturana (Maturana, 1995⁸), que introdueix el component emocional per a la comprensió de la realitat social, hem trobat consens sobre el fet que compartir experiències, relacionar-se dialògicament i acceptar els mecanismes emocionals existents en la relació individu-societat són alguns dels mecanismes generadors de la tendència actualitzant, i que, a més, poden ajudar-nos a entendre la construcció i l'evolució social i els seus problemes, i a comprendre les descripcions, explicacions o reflexions que els altres fan d'ells mateixos i del món.

És a dir, la tendència actualitzant es desenvolupa si es donen les «condicions necessàries i suficients», com diu Rogers; és a dir, si es donen una acceptació plena i incondicional de la persona, i una comprensió des de l'empatia dins d'un clima de autenticitat i congruència.

En relació amb l'amplitud teòrica i amb els diversos camps d'aplicació de l'ECP, Rogers ja plantejà l'existència d'una teoria general de les relacions humanes i de la seua aplicació. Així doncs, cal enfortir la identitat teòrica i professional de l'ECP sense dogmatitzar-ne les concepcions. S'accepta, doncs, que la consideració dinàmica o constructiva de la tendència actualitzant es correspon a l'existència d'una condició central de tipus relacional o social que es materialitza en l'existència d'un espai de llibertat de creixement, en la comprensió empàtica, en el diàleg, en les condicions favorables a l'aprenentatge significatiu, en un espai per a la trobada, en l'intercanvi interpersonal lliure i creatiu (Rogers, 1982, p. 68⁹).

7. C. R. Rogers (1978a): «The Formative Tendency», *Journal Humanistic Psychology*, 18, 1, pp. 23-26; (1978b): *The Foundations of the Person-Centered Approach*. Conferència pronunciada a la Universidad Autónoma de Madrid. Abril de 1978.

8. H. Maturana (1995): *La realidad: ¿objetiva o construida?* Barcelona, Anthropos.

9. C. R. Rogers (1982): «Diálogos con Carl Rogers», *Revista de psiquiatría y psicología humanista*, 4, pp. 61-70.

Tot aquest procés determina un sistema fluid, canviant, en el qual la relació d'ajuda, la psicoteràpia, grups de trobada, etc., sempre que es realitzen en un clima tal com el que s'ha descrit, permetrà que l'organisme trobe un clima adequat perquè la persona siga capaç de percebre la seua experiència, ser més ella mateixa, cosa que fa possible aquell procés de creixement que Rogers ha trobat experimentalment en els seus clients en la relació psicoterapèutica.

Es tracta d'establir un clima relacional orientat a fer que la persona es pugui trobar amb ella mateixa i, així, pugui desenvolupar les seues potencialitats inherents. És a dir, el professional que estableix aquesta relació d'ajuda, d'una banda, i la tendència actualitzant de l'individu, d'una altra, menen la persona total cap al seu desenvolupament integral.

Quasi des dels orígens, les idees centrals de l'ECP van ampliar el seu camp d'acció cap a àmbits socials, laborals, organitzatius, educacionals, polítics, culturals, etc., i marquen una manera d'ésser en el món amb qualitats específiques.

Sense oblidar les publicacions realitzades sobre l'ECP, la figura de Carl Rogers és una de les més destacades en el món de la psicologia i la psicoteràpia centrada en la persona, i l'enfocament centrat en la persona és un dels models d'ajuda més utilitzats en el món. Tant els aspectes personals com els socials troben el seu espai en l'Enfocament Centrat en la Persona, però, sense abandonar el diàleg i la trobada, hi ha un consens ampli sobre la necessitat del desenvolupament científic de noves orientacions paradigmàtiques tant en la teoria com en la pràctica. Cal reelaborar l'avaluació i els indicadors de progrés de la teràpia individual i de grup, cal replantejar la comprensió de la persona des del seu espai social, fins considerar el grup com un aspecte central d'aquesta orientació.

Des d'aquesta posició pren importància l'estudi de la noció de poder, de les competències, la resolució de conflictes, la integració, la marginació, etc. Es tracta de desenvolupar les implicacions més revolucionàries de l'antropologia centrada en la persona.

En el camp de la teràpia i de la investigació és necessària una teoria de la comprensió intercultural i de la gestió dels grans grups que permeta oferir ajuda sobre els grans problemes socials i polítics.

Aquestes últimes reflexions haurien de ser un reforç per a aplicar la creativitat al camp de la formació i de la investigació, que cobren nous horitzons des de la insistència en una inicial hipòtesi social. Insistim, doncs, en la necessària investigació epistemològica, en la recerca d'un nou paradigma per a la nova orientació centrada en la persona, que considera els conflictes com a processos a resoldre i no com a malalties respecte de les quals tot està ja decidit.

APORTACIONS PER A UNA CONSTRUCCIÓ DEL CONEIXEMENT

Hem intentat fer una recopilació d'aquells autors més rellevants a nivell científic i de les seues obres més destacades, per poder realitzar una aproximació rigorosa a la persona de Carl R. Rogers i a la psicoteràpia centrada en la persona, així com a les obres més representatives del mateix Carl R. Rogers. A més, destaquem les revistes més conegudes i de major prestigi on es pot trobar informació valuosa respecte dels estudis i la recerca des de l'Enfocament Centrat en la Persona. Finalment, presentem alguns centres virtuals de difusió del coneixement que treballen des d'un enfocament centrat en la persona.

1. Algunes publicacions recomanades

A continuació oferim una relació de publicacions i de treballs sobre l'Enfocament Centrat en la Persona, seleccionats amb el criteri de ser obres amb impacte i que desenvolupen alguns aspectes bàsics de l'ECP. Demanem disculpes per les indiscutibles mancances d'aquesta relació.

- ARTILES, M. (1975): *Las actitudes psicoterapéuticas*. Buenos Aires, Bonum.
- BARKER, C., N. PISTRANG i R. ELLIOTT (2002): *Research Methods in Clinical and Counseling Psychology*. Chichester, London, John Wiley & Sons, Ltd.
- BARRET-LENNARD, G. T. (1998): *Carl Rogers' Helping System: Journey & Substance*. London, Sage.
- BOHART, A. C. i L. S. GREENBERG (eds.) (1997): *Empathy Reconsidered. New Directions in Psychotherapy*. Washington, American Psychological Association.
- BOZARTH, J. (1998): *Person-Centered Therapy: A Revolutionary Paradigm*. Ross-on-Wye, PCCS Books.
- BRAZIER, D. (ed.) (1997): *Más allá de Carl Rogers*. Bilbao, Desclée de Brouwer.
- CAMPOS, A. (1982): *La psicoteràpia no directiva*. Barcelona, Herder.
- CIARAMICOLI, A. et al. (2000): *El poder de la empatía*. Edit. Vergara.
- DE LA PUENTE, M. (1973): *C. Rogers, de la Psicoterapia a la Enseñanza*. Madrid, Razón y Fe.
- DE PERETTI, A. (1997): *Présence de Carl Rogers*. Ramonville Saint-Agne, Érès.
- ELLIOTT, R. (1996): «Are Client-Centered / Experiential Therapies Effective? A Meta-Analysis of Outcome Research», dins U. Esser, H. Pabst, G. W. Speierer (eds.), *The Power of the Person-Centered-Approach: New Challenges – Perspectives - Answers* (pp. 125-138). Köln, GwG Verlag.

- ELLIOTT, R. i C. ANDERSON (1994): «Simplicity and Complexity in Psychotherapy Research», dins R. L. Russell (ed.), *Reassessing Psychotherapy Research*, pp. 65-113. New York, Guilford Press.
- ESSEDR, U., H. PABST, G. W. SPEIERER (1996): *The Power of the Person-Centered-Approach. New Challenges, Perspectives, Answers*. Köln, GWG Verlag.
- FONSECA, A. H. (2003): *Reflexões sobre a ACP pos-Rogers. Os encontros da ACP*, en <<http://www.terravista.pt/fernoronha/1411/encontrosdaacp.htm> 16/02/03>.
- GIORDANI, B. (1997): *La teoría existencialista de la personalidad*. Barcelona, Paidós.
- GREENBERG, L. S., J. WATSON i G. LIETAER (1998): *Handbook of Experiential Therapy*. New York, Guilford Press.
- GREENBERG, L. S. (2000): *Emociones: una guía interna*. Madrid, Cuales Sigo y Cuales No.
- GREENBERG, L. S. i W. M. PINSOF (eds.) (1986): *The Psychotherapeutic Process: A Research Handbook*. New York, The Guilford Press.
- GREENBERG, L. S., L. N. RICE i R. ELLIOT (1993): *Facilitating Emotional Change. The Moment-by-Moment Process*. New York, Guilford Press. [versió castellana: *Facilitando el cambio emocional. El proceso terapéutico punto por punto*. Barcelona, Paidós, 1996].
- HAUGH, S. i T. MERRY (eds.) (2001): *Empathy* [Series: Wyatt, Gill (ed.), Rogers' Therapeutic Conditions: Evolution, Theory and Practice - Vol. 2], Ross-on-Wye (PCCS).
- HIPOLITO, J. (1999): «Biografía de Carl Rogers», *Rev. de Estudios Rogerianos*, 3.
- JANJA BLOC, G. D. (1987): «Uma reflexão acerca da consistência teórica das psicoterápias humanistas», *Rev. Fortaleza*, 5 (1), pp. 69-75.
- LEVITT, B. E. (ed.) (2005): *Embracing Non-Directivity. Reassessing Person-Centered Theory and Practice in the 21st Century*. Ross-on-Wye (PCCS).
- LHOTELLIER, A. (1997): *L'approche personnaliste de Rogers et sa nécessité pour le monde de demain*. En <http://members.1012surfnet.at/pfs/indexpapersdiv.htm> 12/07/05.
- LIMA DE GUSMÃO, S. M. (1989): *Ponência IV Foro Internacional da Abordagem Centrada na Pessoa. Rio de Janeiro*, en <http://www.encontroacp.psc.br/projeto_de_educacao.htm>. 28/11/02.
- MARROQUÍN, M. i A. VILLA (eds.) (1995): *La comunicación interpersonal: Medición y estrategias para su desarrollo*. Bilbao, Mensajero.
- MARTÍN DEL CAMPO, J. L. (ed.) (1992): *La promoción moral no directiva: Diálogo interdisciplinar: con la psicología de C. Rogers, con la sociología de Peter L. Berger, con la teología moral actual*. México, Universidad Pontificia de México.

- MARTÍN, O. *et alii* (1995): *Psicología humanística*. Venezuela, Hernandarias.
- MEARNS, D. i M. COOPER (2005): *Working at Relational Depth in Psychotherapy*. North America. SAGE.
- MEARNS, D. i B. THORNE (2000): *Person-Centred Therapy Today. New Frontiers in Theory and Practice*. London, Sage.
- MERRY, T. (1995): *Invitation to Person-Centred Psychology*. London, Whurr Publishers Ltd.
- NATIELLO, Peggy (2001): *The Person-Centered Approach: A Passionate Presence*. London, PCCS Books.
- NOGUEIRA DIAS, F. (2001): *Sistemas de Comunicação, de Conhecimento e de Cultura. Um olhar sociológico*. Almada, Instituto Piaget.
- PAGÈS, M. (1970): *La orientación no directiva en psicoterapia*. Barcelona, Paidós.
- (1977): *La vida afectiva de los grupos. Esbozo de una teoría de la relación humana*. Barcelona, Fontanella.
- PATTERSON, C. H. (1975): *Orientación autodirectiva y psicoterapia. Teoría y práctica*. México, Trillas.
- PERETTI, A. (1971): *Libertad y relaciones humanas*. Madrid, Marova.
- (1979): *El pensamiento de Carl Rogers*. Buenos Aires, Edit. Atenas
- RASKIN, N. J. (2004): *Contributions to Client-Centred Therapy and the Person-Centred Approach*. Ross-on-Wye, PCCS Books.
- SÁNCHEZ BODAS, A. (2006): *El enfoque centrado en la persona*. Buenos Aires, Edit. LEA.
- *et al.* (2005): *Counseling humanístico*. Buenos Aires, Holos San Isidoro.
- SANDERS, P. (2004): *The Tribes of the Person-Centred Nation: An Introduction to the Schools of Therapy Related to the Person-Centred Approach*. Ross-on-Wye, PCCS Books.
- SCHMIT, P. (1998): «Nouvelles perspectives pour l'évolution de l'approche centrée sur la personne», *Breennpunkt*, núm. esp., pp. 103-112.
- Schools of Therapy Related to the Person-Centred Approach*. Ross-on-Wye.
- SHERTZER i STONE (1986): *Manual para el asesoramiento psicológico (Counseling)*. Barcelona, Paidós.
- TRUIJSBURG, W., S. COLIJN, G. LIETAER i E. COLLUMBIEN (1998-2005): *Handboek integratieve psychotherapie [Handbook of integrative psychotherapy]*. (3 vol.) Utrecht. Tijdstroom.
- YELA, M. (1971): «Una psicoterapia de la libertad», pròleg a C. R. Rogers i G. M. Kinget, *Psicoterapia y relaciones humanas*. Madrid, Alfabara.
- PEGGY NATIELLO (2001): *The Person-Centered Approach: A Passionate Presence*. London, PCCS Books

2. Obres de Carl R. Rogers en castellà

- ROGERS, C. R. (1997): *Psicoterapia centrada en el cliente*. Barcelona, Paidós.
- (1974): *El proceso de convertirse en persona. Mi técnica terapéutica*. Buenos Aires, Paidós.
 - (1980): *El poder de la persona*. México, El Manual Moderno.
 - (1987): *El camino del ser*. Barcelona, Ed. Kairós.
 - (1978): *Terapia, personalidad y relaciones interpersonales*. Buenos Aires. Nueva Visión.
 - (1973): *Grupos de encuentro*. Buenos Aires, Amorrortu.
 - (1978): *Orientación psicológica y psicoterapia*. Madrid, Narcea.
 - (1975): *Libertad y creatividad en la educación*. Buenos Aires, Paidós.
 - (1976): *El matrimonio y sus alternativas*. Barcelona, Kairós.
 - (1978): *Terapia, personalidad y relaciones interpersonales*. Buenos Aires, Nueva Visión.
- ROGERS, C. R. i G. M. KINGET (1971): *Psicoterapia y relaciones humanas*. Madrid, Alfaguara.
- ROGERS, C. R. i R. L. ROSEMBERG (1981): *La persona como centro*. Barcelona, Herder.
- ROGERS, C. R., B. STEVENS *et al.* (1980): *Persona a Persona*. Buenos Aires, Amorrortu.

3. Publicacions periòdiques i revistes

El desenvolupament de l'Enfocament Centrat en la Persona exigeix també l'àmplia difusió dels treballs d'investigació i de les seues aplicacions a la promoció del desenvolupament humà, tant en revistes especialitzades com en revistes de divulgació, que permeten als acadèmics i professionals, així com al públic en general, conèixer els plantejaments de l'enfocament de manera explícita, i no diluïts en altres marcs teòrics. En espanyol s'han realitzat diversos esforços, però fins ara, dissortadament, no s'ha assolit la continuïtat requerida.

PCEP. PERSON-CENTERED AND EXPERIENTIAL PSYCHOTHERAPIES

Journal of the World Association for Person-Centered and Experiential Psychotherapy and Counseling WAPCEPC. *Ross-on-Wye: PCCS Books. ISSN 1477-9757.*

<www.pce-world.org/pcep.htm>.

THE JOURNAL OF HUMANISTIC PSYCHOLOGY

Newsbury Park, California, USA (Sage) 1961ff. Ed.: Tom Greening Sage Publications: 2455 Teller Road, Newbury Park, Thousand Oaks, USA, CA 91320 • ISSN: 0022-1678.

<www.sagepub.com> • <www.ahpweb.org/pub/journal/menu.html>, indexed in SSCI.

THE PERSON-CENTERED JOURNAL

An International Journal Published by the Association for the Development of the Person-Centered Approach. ADPCA

Univ. of Georgia, Athens, GA 30602, USA. ISSN: 0889-7018(818)

BACP

British Association for Counseling and Psychotherapy

Ross-on-Wye (PCCS Books) 1993-2004

<<http://www.bacp.co.uk/>>

PERSON TO PERSON. BAPCA Newsletter

Journal of the British Association for the Person-Centred Approach.

London BAPCA. (PCCS Books) 1993-2004.

<users.powernet.co.uk/bapca/Newsletter/AGM2000.htm>

BRITISH JOURNAL OF GUIDANCE AND COUNSELLING

Basingstoke, Hants, UK. ISSN: 0306-9885, Carfax Publishing, Rankine Road, Basingstoke, Hants RG24 8PR, UK

<www.tandf.co.uk/journals/titles/03069885.html>, indexed in SSCI.

PERSON

Internationale Zeitschrift für Personzentrierte und Experienzielle Psychotherapie und Beratung. 1997-1/2001: Universitätsverlag Wien.

<www.personzentriert.at>

A PESSOA COMO CENTRO. Revista de Estudos Rogerianos

APPCPC – Associação Portuguesa de Psicoterápia Centrada na Pessoa e de Counselling. Lisboa. 1998ff ISSN 0874-0070

<www.pce-world.org/pcep.htm>

ACP (APPROCHE CENTRÉE SUR LA PERSONNE) - PRATIQUE ET RECHERCHE

Clamecy, France 2005ff. Ed.: Jean-Marc Randin.

<www.cairn.info>

L'APPROCHE CENTREE SUR LA PERSONNE.

PCAIF Person-Centered Approach Institute. France.

En la següent adreça web es pot trobar una relació més àmplia de publicacions periòdiques i revistes de les diverses associacions i grups de recerca i de treball que parteixen de l'Enfocament Centrat en la Persona:

<<http://members.nusurf.at/pfs/indexbiblios.htm>>

4. *Alguns centres virtuals*

Els Arxius Internacionals de l'Enfocament Centrat en la Persona, a la Universitat Iberoamericana de Mèxic, realitzen actualment una labor pionera d'integració d'altres recerques realitzades per diferents persones, com ara Nel Kandel i Barbara T. Brodley, als Estats Units; Germain Lietaer, a Bèlgica; Peter F. Schmid, a Àustria; Alberto S. Segrera, a Mèxic; Marcia Tassinari, a Brasil; i Jean-Marc Priels, a Bèlgica. Els Arxius ofereixen la possibilitat de consulta, a través d'internet (<http://www.uia.mx/aiecp>) (anteriorment: <http://aiecp.bib.uia.mx/aiecp>), de més de 20.000 referències en set idiomes, i reuneixen un important patrimoni de documents, especialment en espanyol, portuguès i anglès.

A més, presentem un breu llistat de pàgines web obertes a la difusió de materials on es pot trobar informació d'interès.

- Abordagem Centrada na Pessoa. Brasil. <www.terravista.pt/FerNoronha/1454> Abordagem Centrada na Pessoa. Portugal. <www.rogeriana.com>
- Association for the Development of the Person Centered Approach (ADPCA). Estats Units d'Amèrica. <www.adpca.org>
- Association Française de Psychotérapie dans l'Approche Centrée-sur-la-Personne-A.F.P.-A.C.P. França. <www.multimania.com/afpacp>
- Association pour le développement de l'Approche Centrée-sur-la-Personne-A.C.P. França. <www.acpfrance.org>
- British Association for the Person-Centered Approach. Regne Unit. <www.bapca.org.ok>
- Camelot-USA / Camelot-France. Estats Units. França. <www.camelot-usa.com> <www.camelot-france.com>
- Casabierta: De Persona a Persona. Argentina. <www.casabierta.com>
- Center for Studies of the Person (CSP). Estats Units. <www.centerfortheperson.org>
- Gesellschaft für Wissenschaftliche Gesprächspsychotherapie. Alemanya. <www.gwg-ev.org>
- Háskóli Ísland. University of Iceland. Islàndia. <www.hi.is/~joner/eaps/wh_crrog.htm>
- Institutt for Person-Sentret Konsultasjon. Noruega. <www.selvutvikling.org>
- Istituto dell'Approccio Centrato sulla Persona. Itàlia. <www.iacp.it>
- Institut für Personzentrierte Studien (Institute for Person-Centered Studies) (IPS) der APG, Viena, Àustria. <www.psychotherapie.org/apg-ips>
- Network of the European Association for the Person-Centered and Experiential Psychotherapy and Counseling (NEAPCEPC). <www.pce.europe.org>

- Österreich personzentriert. Àustria. <www.personzentriert.at>
- Person Centered Association. Àustria. <www.pfs.kabelnet.at>
- Person Centered International (PCI). Estats Units. <www.personcentered.com>
- Unidad de Investigación Centrada en la Persona-ECP-ESPAÑA. <<http://ecp.uv.es>>
- World Association for the Person-Centered and Experiential Psychotherapy and Counseling (WAPCEPC). <www.pce.world.org>

RECENSIONS
